

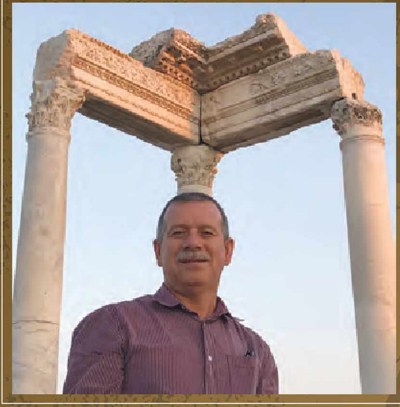
Korucuk Kasabası Kömürcüoğlu Cad. No: 10 20115 Denizli / TÜRKİYE
Tel: 0090 258 279 2132 - 33 - 36 • Fax: 0090 258 279 2302
e-mail: Info@nkvakfi.org • Info@heykelkolonisi.com • Info@heykelakademisi.com
www.nkvakfi.org • www.heykelkolonisi.com.tr • www.komurcuoglu.com.tr

NKVM
NİHAT KÖMÜRCÜOĞLU
Kültür Sanat Turizm ve Tanıtım Vakfı

2017 **7.**

KÖMÜRCÜOĞLU ULUSLARARASI
TAŞ HEYKEL KOLONİSİ
INTERNATIONAL STONE SCULPTURE COLONY

Prof.Dr. Celal ŐİMŐEK

Pamukkale Üniversitesi Öğretim Üyesi
Laodikeia Kazısı Başkanı
Pamukkale University
Director of Laodikeia Excavations

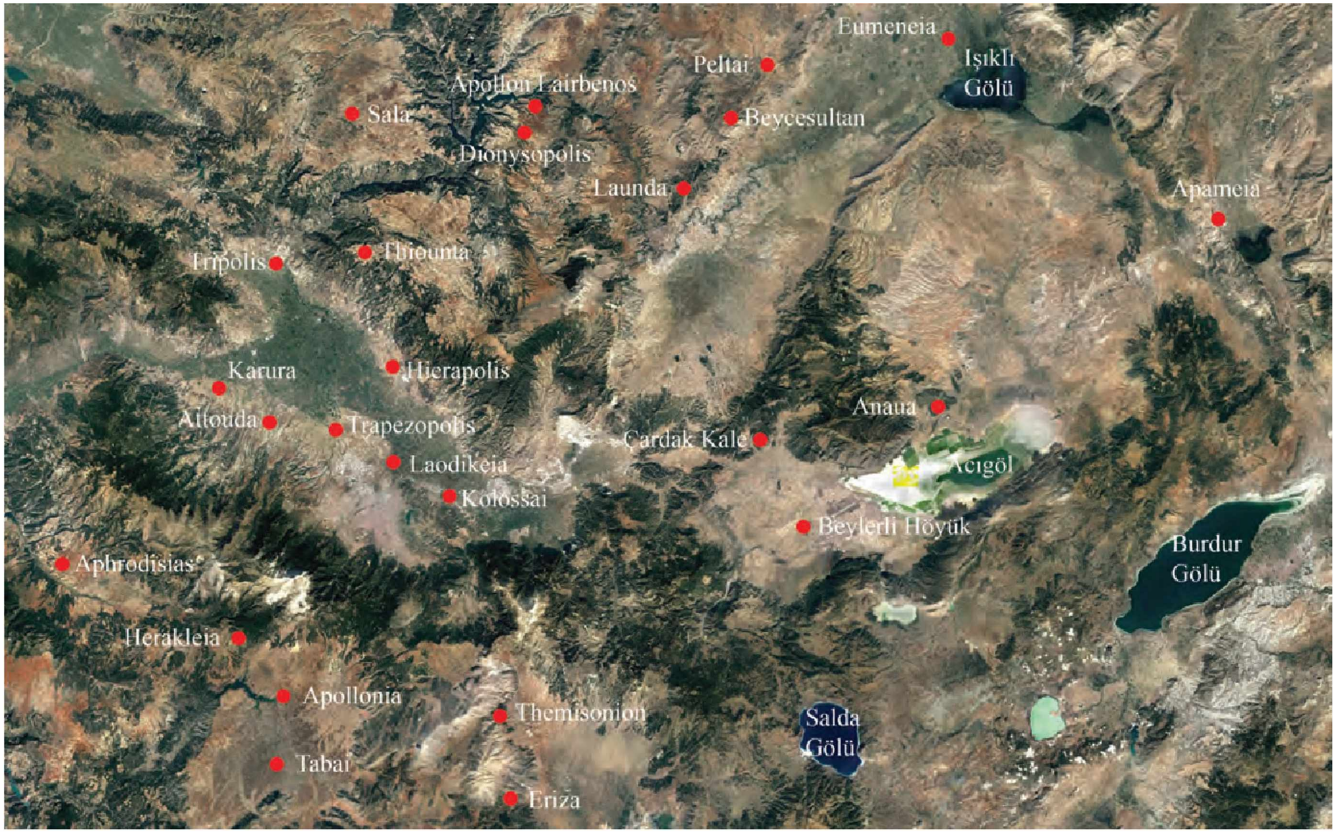
LAODIKEIA VE MERMER

LAODIKEIA AND MARBLE

Lykos'un (Çürüksu) Tarihi Coğrafyası:

Yaşadığımız topraklar olan Anadolu'da uygarlıkların geçmişi, insanlık tarihi kadar eski ve köklüdür. Denilebilir ki yeryüzünün en önemli uygarlıkları Anadolu toprakları üzerinde gelişmiş, bugün bile imrenerek baktığımız planlı ve düzenli kentler bu topraklarda kurulmuştur. Bu topraklarda insanlar binlerce yıl öncesinden kile, taş ve madene şekil vermiştir. Günümüze kadar ulaşan ve antik dönem ustalarının hünerli ellerinde şekillenen kalıntılar ile çeşitli sanat eserlerine hayranlıkla bakmaktayız. On binlerce yıl öncesine dayanan Anadolu uygarlıkları, dünyada övüneceğimiz en önemli zenginliklerimizin başında gelmektedir. Bu bağlamda Güneybatı Anadolu'da yer alan Denizli İli'nin uygarlık tarihi de köklü, çeşitli, renkli ve eskidir. Kocabaş'ta traverten içinde bulunan ve Kocabaş ya da Denizli İnsanı olarak adlandırılan baş, 1 milyon 200 bin yıl öncesine tarihlenmiştir. 2015 yılında Arkeoloji Bölümü'nün Üniversitemiz Fen-Edebiyat Fakültesi Konferans salonunda düzenlediği panelde, Pamukkale Üniversitesi ve Fransız Bilim İnsanlarının ortaklaşa çalışmasının verileri kitap olarak bilim dünyası ile paylaşılmıştır. Öte yandan Honaz Bölgesinde yapılan yüzey araştırmalarında ortaya çıkartılan taştan yapılmış kesici ve delici aletler, 750 bin ile 250 bin yıl öncesine tarihlenmiştir. Bu arkeolojik veriler milyon yıl öncesinden günümüze kadar Lykos (Çürüksu) Ovası'nda insan yaşamının kesintisiz devam ettiğini göstermesi bakımından çok önemlidir.

Etrafı dağlarla çevrili olan Lykos (Çürüksu) Ovası, bir çanak görünümündedir (Fig. 1).

(Fig. 1)

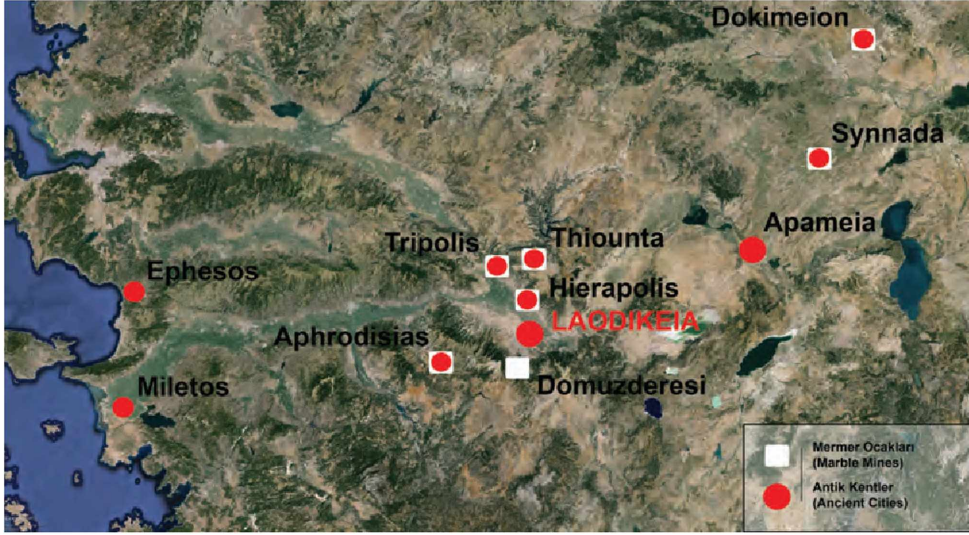
Historical Geography of the Lykos (Çürüksu) Valley:

The civilizations in Anatolia are as deep-rooted as the mankind's history. It can be stated that the most important civilizations of the world developed on the Anatolian soil and the pre-planned regular cities, which we admire even today, were founded in this land. People have shaped the clay, stone and metal for millennia long in this land. We watch admiringly the remaining architecture and works of art shaped by the skilled hands of ancient masters. The Anatolian civilizations going back to tens of millennia are the leading richness to boast with.

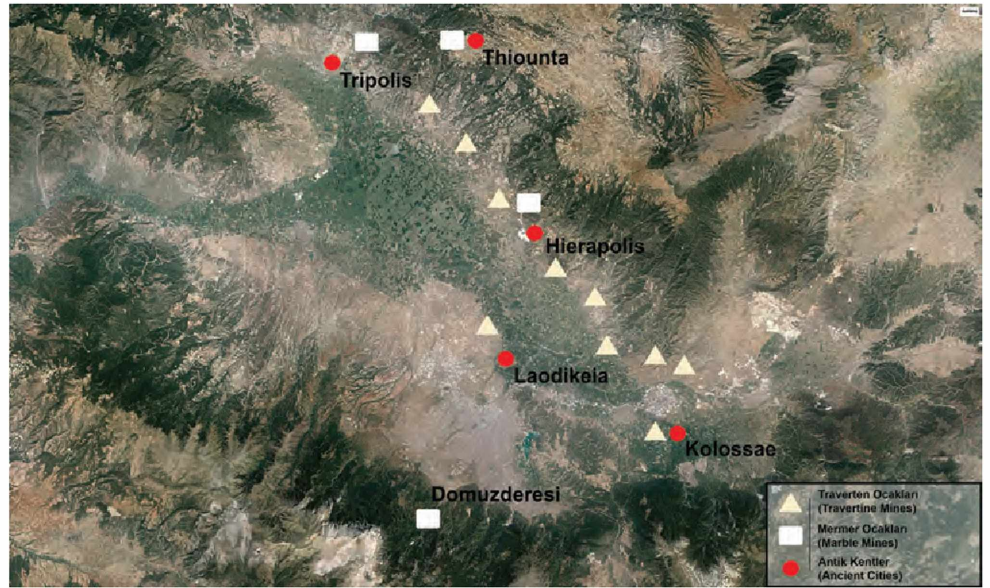
The civilizational history of the Denizli Province located in southwestern Anatolia is thus very deep-rooted, varied, colourful and ancient. The skull uncovered at the travertine quarry at Kocabaş, and thus called the Kocabaş or Denizli Man, is dated to one million and 200 thousand years ago. The proceedings of the panel organised by the Department of Archaeology at the auditorium of the Faculty of Letters and Sciences of Pamukkale University in 2015 have been published presenting the joint data by Turkish and French scholars. Furthermore, the blades and perforators of stone discovered in the course of surveys in Honaz region are ascribed to a period between 750,000 and 250,000 years before the present. These archaeological data are of importance for they indicate the continuity of human presence in the Lykos (Çürüksu) Valley for the last million years.

The Lykos (Çürüksu) Plain surrounded with mountains looks like a pot (Fig. 1).

Ova antik coğrafyada Frigya, Lidya, Pisidya ve Karya bölgelerinin kesişme noktasındadır. Bu yönüyle Lykos (Çürüksu) Ovası, denize ulaşımı sağlayan Güney Anadolu (Antalya ve çevresi) ve Batı Anadolu (Milet, Efes, İzmir) hattının kavşak noktasındadır. Bu bağlantı aynı zamanda İç Anadolu (Afyon çevresi) zenginliklerinin denizaşırı antik dünyaya aktarılmasını da sağlamıştır (Fig. 2). Lykos (Çürüksu) Ovası'nın su kaynakları, topraklarının verimli oluşu, dağlarında yetişen koyunların çokluğu ve yünlerinin yumuşaklığı bölgede aktif ticaretin gelişmesine zemin hazırlamıştır. Honaz'dan doğan Çürüksu (Lykos Çayı), Gökpinar (Kadmos Çayı) ve Gümüşçay (Asopos Çayı) Ova ortasında yer alan gölü beslemiş, bu gölden taşan sular, Sarayköy yakınında Büyük Menderes ile birleşerek denize kadar olan hatta antik dönemde sal taşımacılığının gelişmesine de imkân sağlamıştır. Bu coğrafik konum Lykos (Çürüksu) Ovası'nda büyük antik kentlerin doğması ve bunların zenginleşmesine zemin hazırlamıştır. Ova ortasında, ana noktada Laodikeia, doğusunda Kolossai, kuzeyinde Hierapolis ve batısında Tripolis antik kentleri yer alır (Fig. 3).

(Fig. 2)

(Fig. 3)

It is located at the crossroads of the ancient regions of Phrygia, Lydia, Pisidia and Karia. Thus, it is at the junction of the South Anatolian (Antalya and environs) and West Anatolian (Miletos, Ephesos and İzmir) routes connecting to the sea. This connection also facilitated the transportation of the resources from Central Anatolia (Afyon and environs) to the ancient world overseas (Fig. 2). That the Lykos valley is rich in water sources, has fertile land, abundance of sheep with soft wool grazing in the mountains paved the way for the development of active trade. Three streams, namely Lykos (Çürüksu) born in Honaz, Kadmos (Gökpinar) and Asopos (Gümüşçay) flowed into the lake in the middle of the plain and the waters overflowing from this lake and flowing into the Maeander River nearby Sarayköy allowed raft-transportation to the Aegean in antiquity. This geographic position facilitated the development of large cities in the Lykos Plain during antiquity. The main settlements of the plain are Laodikeia in the centre, Hierapolis in the north, Kolossai in the east and Tripolis in the west (Fig. 3).

Bunun yanında Ova'nın güney kenarında Salbakos (Babadağ) Dağı eteklerinde Trapezopolis, Attouda ve Karura antik kentleri konumlanmıştır. Bu kadar dar alanda birçok antik kentin olmasının en önemli nedeni, antik dünyaya ulaşımı sağlayan uluslararası ticaret güzergâhının kavşak noktasında yer alan Ova'nın vadi içinden ulaşım imkân vermesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca Ova'nın etrafını çeviren dağlarda zengin mermer yatakları yer alır. Diğer taraftan termal su kaynakları, Ova'nın kuzeyinde yer alan Çökelez Dağı eteklerinden Honaz'a kadar zengin traverten yataklarının oluşumunu sağlamıştır. Birinci derece aktif deprem bölgesindeki Lykos (Çürüksu) Ovası kentleri, fazla uzakta olmayan zengin taş ocakları (mermer, traverten) sayesinde kısa sürede yapılarını tekrardan ayağa kaldırebilmişlerdir. Bu aynı zamanda aktif bir mimari yapılanmanın sürekliliğini de sağlayarak, Ova ve çevre insanların iş bulmalarına da imkân vermiştir.

Laodikeia Antik Kenti: 2003 yılından buyana Laodikeia Antik Kenti'nde, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Pamukkale Üniversitesi adına Bakanlar Kurulu Kararlı olarak yürütmekte olduğumuz kazı ve restorasyon çalışmaları sayesinde Laodikeia'da birçok yeni verinin ortaya çıkartılması sağlanmış ve sağlanmaktadır.

Lykos (Çürüksu) Ovası'nın ortasında yer alan Laodikeia, ticaret yollarının kavşak noktasında yer almasıyla, bölgenin metropol kentidir. Ova kentleri antik dönemde denizsızı ticareti ürettikleri kaliteli ürünlerle sistemli hale getirmişlerdir. Laodikeia Kuzey Tiyatrosu oturma basamaklarında yer alan yazıtlar, zaman zaman kentlerin, esnaf loncalarının, ticari birliklerin bir araya gelerek toplantılar yapıp kaliteden ödün vermeyen markalı ürünlerin üretim ve satışlarıyla ilgili kararlar aldıklarını anlamamızı sağlamıştır. Bu yönüyle günümüz Avrupa Birliğine benzeyen temelli ticarete dayalı dayanışmanın 2000 yıl önce Laodikeia öncülüğünde Lykos (Çürüksu) Ovası'nda yapıldığını söylemek doğru olacaktır.

Laodikeia, Denizli ili'nin 6 km kuzeyinde, Eskihisar, Goncalı, Bozburun Mahalleleri (eski köyler) sınırları içinde yer alır (Fig. 4).

(Fig. 4)

In addition, the ancient cities of Trapezopolis, Attouda and Karura are located at the foot of Mt Salbakos (Babadağ) to the south of the plain. That numerous ancient cities are found in such a small area is due to the fact that the plain located at the crossroads of interregional trade allowed transportation across the valley. Furthermore, the mountains surrounding the plain are rich in marble. On the other hand, thermal springs facilitated the formation of travertine beds in the area extending from Mt Çökelez in the north to Honaz. The cities of Lykos Valley, which lies in a first degree seismic zone, managed to rebuild themselves thanks to rich marble and travertine sources in the vicinity. Thus, continuity was established in active architectural constructions allowing the locals have jobs.

Ancient City of Laodikeia: Excavations and restoration work going on since 2003 with the ruling of the government on behalf of Pamukkale University and the Ministry of Culture and Tourism have brought to light a big amount of new data.

Thanks to its location at the crossroads of active trade routes Laodikeia was the metropolis of the region. The cities of the plain systematised the overseas trade through the means of high quality products. The inscriptions on the rows of seats of the North Theatre of Laodikeia have indicated that the cities, guilds, and trade unions met time to time and resolved decisions regarding the production and sales of brand products not comprising the quality. In this regard, it may be stated that the solidarity based on commerce similar to the European Union today was already in practice in the Lykos Valley two millennia ago.

The ancient city of Laodikeia lies within the territories of the neighbourhoods of Eskihisar, Goncalı and Bozburun, only 6 km north of Denizli (Fig. 4).

Bu yönüyle İtalya için eski Roma ne ise Denizli için de Laodikeia adur dememiz yanlış olmayacaktır. Verimli Lykos (Çürüksu) Ovası'ndaki Laodikeia; kuzeydoğusunda Lykos (Çürüksu), güneydoğusunda Kadmos (Gökpınar) ve kuzeybatısında Asopos (Gümüştay-Goncalı Deresi) olmak üzere üç tarafı ırmaklarla çevrili yüksek bir platform üzerinde kurulmuştur.

Laodikeia'da yapılan kazı çalışmaları, Erken Kalkolitik Dönem (Bakır Çağı)'den (MÖ 5500), MS 7. yy'a kadar kesintisiz yerleşimlerin varlığını ortaya koymuştur. Sırasıyla kent önce Rhoas (lokal Anadolu adı), sonra Diospolis (Zeus Kenti) ve en son olarak da Hellenistik Dönem'de MÖ 3. yy ortalarında, Seleukos Kralı II. Antiokhos tarafından karısı Laodike'dan dolayı, Laodikeia adını almıştır. Bu isim bölgenin Türkleşmesiyle birlikte Lâdik olmuş, günümüzde ise su kaynaklarının bolluğundan ve ova ortasında varlığı tespit edilen gölden dolayı Denizli'dir. Her dönemde depremlerle yıkılan ve tekrar ayağa kaldırılan kent, İmparator Focas (MS 602-610) Dönemi'nde meydana gelen büyük deprem sonrasında terk edilerek Salbakos'un (Babadag) kuzey yamaçlarına Denizli-Kaleiçi ve Hisarköy ile etrafına taşınmıştır.

Laodikeia en parlak zamanını MS 1.-3. yy'lar, ikinci parlak dönemi ise MS 4.-6. yy'lar arasında yaşamıştır. Anadolu'nun Yedi Kilisesi'nden birine sahip olan kent, Erken Bizans Dönemi'nde (MS 4.-6. yy arasında) metropollük seviyesinde dini bir merkez haline gelmiştir.

Kentin en önemli gelir kaynağı, yolların kavşak noktasında olması nedeniyle ticarettir. Bunun da başında tekstil ticareti gelir. Diğer taraftan mermer, hububat ve canlı hayvan ticareti de kente önemli gelirler sağlamıştır.

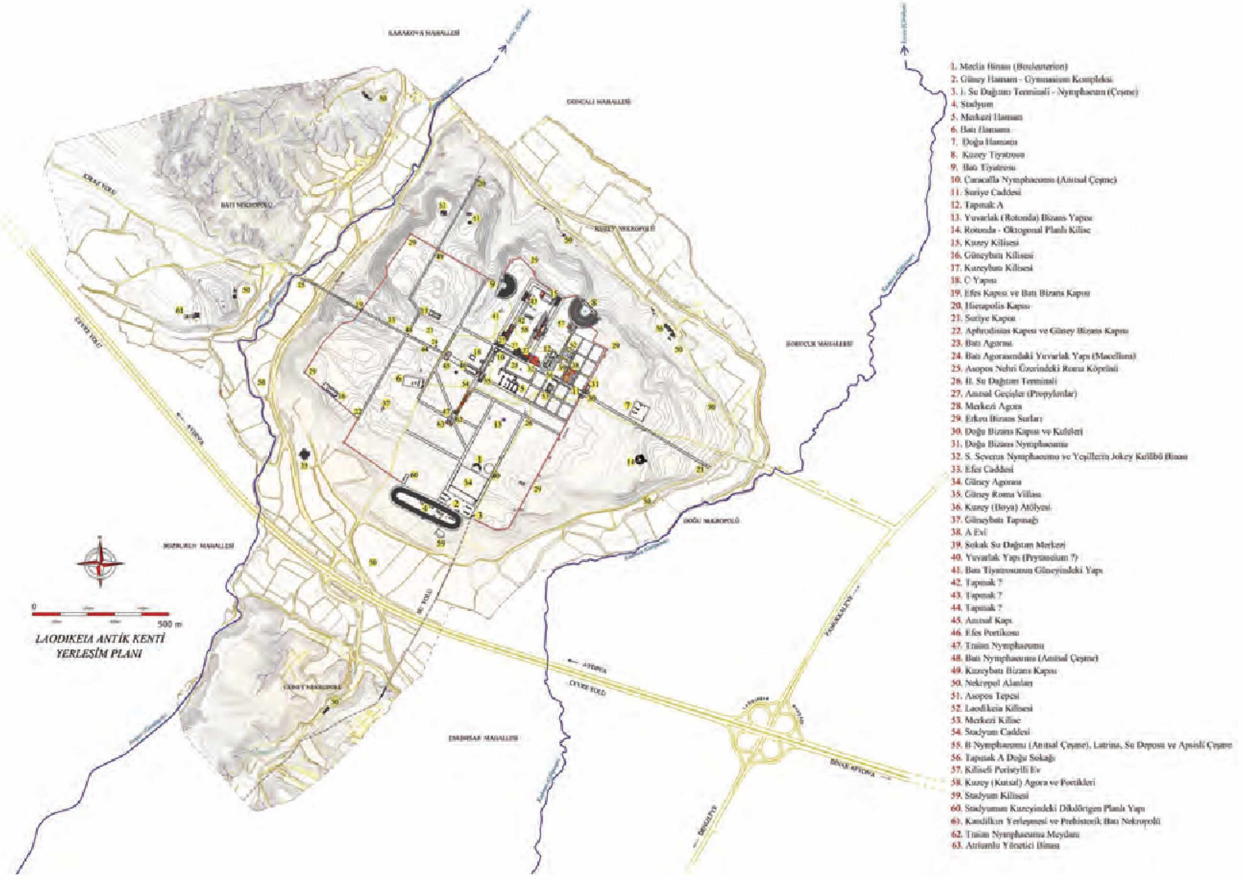
Kent, birbirini dik açılarla kesen ana caddeler ve ara sokaklardan oluşan, hippodomik (ızgara) planlı olarak düzenlenmiştir (Fig. 5). Kenar mahallesiyle birlikte yaklaşık 8 km²lik alana yayılan Laodikeia'nın önemli ve günümüze kadar gelebilen yapıları içinde; Anadolu'nun en büyük stadyumunu 285x70 m (Fig. 6), 2 tiyatrosunu, 4 hamam kompleksini, 5 agorasını, 5 nymphaeumunu (anitsal çeşme), 2 ana giriş kapısını, bouleuterionunu (meclis binası), tapınaklarını, kiliselerini ve anitsal caddelerini sayabiliriz. Kentin dört tarafını ise nekropol (mezarlık) alanları çevirir.

In this regard, it is possible to state what ancient Rome is for Italy, Laodikeia means the same for Denizli. Laodikeia in the fertile plain of Lykos is located on a high platform surrounded by River Lykos in the northeast, Kadmos (Gökpınar) in the southeast and Asopos (Gümüştay / Goncalı) in the northwest. Excavations at Laodikeia have shown that the site was inhabited uninterrupted since the Early Chalcolithic period (5500s BC) to the seventh century AD. The settlement was called Rhoas (a local Anatolian name), Diospolis ("city of Zeus") and finally Laodikeia after Laodike, wife of the Seleukid King Antiokhos II as of the mid third century BC respectively. With the Turkification of the region the name corrupted to Ladik and today it is called Denizli thanks to the abundance of water sources and the existence of a lake in the middle of the plain. Having been rebuilt after earthquakes many times, the city was finally abandoned after the severe earthquake in the reign of Focas (r. AD 602-610) and locals settled at Kaleiçi of Denizli and Hisarköy on the north foots of Mt Salbakos (Babadag).

Laodikeia had two periods of brilliance - first in the first to third centuries AD and secondly from fourth to sixth centuries. The city was one of the Seven Churches and became a metropolitan see in the Early Byzantine period (fourth-sixth centuries AD).

Due to its position at the crossroads the city's main income was from commerce, above all textiles. Marble, grains, and livestock were among the other leading items of merchandise.

The city was designed in Hippodamic layout with parallel streets intersecting at right angles (Fig. 5). Laodikeia covered approximately an area of 8 sq.km. and extant monuments include the largest stadium of Anatolia (285x70 m) (Fig. 6), two theatres, four bath complexes, five agorae, five monumental fountains, two city gates, bouleuterion (city council), temples, churches and colonnaded streets. The city was surrounded by necropoleis (cemeteries) on all sides.

[Fig. 5]

[Fig. 6]

Laodikeia'da yapılan kazı ve restorasyon çalışmaları sonunda birçok yapı ortaya çıkartılarak ayağa kaldırılmıştır (Fig. 7). Antik kentte kazı ve restorasyon çalışmaları bir arada yapılmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Denizli Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı arasında 2008-2016 yıllarını kapsayan protokol sayesinde kesintisiz sürdürülebilir bir sistem oluşturulmuş ve restorasyon çalışmalarını yapacak uzman ekipler yetiştirilmiştir.

Laodikeia'da yapılan çalışmalar sayesinde kent, 15.04.2013 tarihinde 5823 referans No. ile UNESCO Dünya Kültür Mirası Geçici Listesi içine alınmıştır. 2015 yılında dünyayı gezen ziyaretçiler tarafından Tripadvisor web sayfasında belirttikleri beğeni ve yorumlar sonunda, Türkiye için Laodikeia Antik Kenti gezginler tarafından sektördeki en iyilerinden biri olarak takdir edilmiştir. 2016 yılında antik kentte yapılan restorasyon ve konservasyonlarda uygulanan teknik, yöntem ve titiz çalışmalardan dolayı, Avrupa Birliği (EUROPA NOSTRA AWARDS) tarafından Jüri Özel Mansiyon ödülü verilmiştir (Fig. 8).

Laodikeia'da yapılan kazı çalışmaları geçmişle günümüz arasında bağlantıların kurulmasını da sağlamıştır. Bunların başında Denizli'nin sembolü olan horoz, nar, haşhaş, incir, buğday başağı ve patlıcan kabartmaları, tekstilin 4 bin yıllık geçmişine ait dokuma tezgâhi ağırlıkları, boya atölyesi, yün boyaları ve kumaş parçalarının ortaya çıkartılmasıdır (Fig. 9-12). Bu veriler günümüz ile geçmiş arasındaki bağlantıların kurulması bakımından önemlidir.

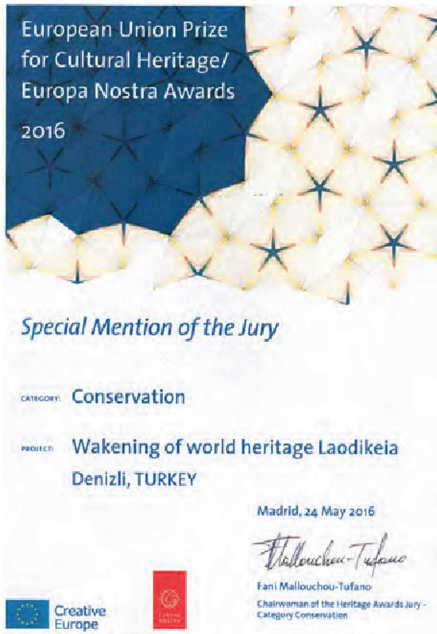

(Fig. 7)

Excavations and restoration works conducted at Laodikeia brought to light and erected many monuments (Fig. 7). Excavations and restoration works were conducted uninterrupted from 2008 through 2016 with a protocol signed between the Ministry of Culture and Tourism and Denizli Metropolitan Municipality and this allowed the formation of expert teams to undertake restoration works.

Laodikeia was thus taken into the Tentative List of UNESCO World Heritage on 15 April 2013 with ref. no. 5823. Visitors' comments on Tripadvisor placed Laodikeia among the top examples of the sector. In 2016, the excavation and restoration works at the city were awarded the EUROPA NOSTRA Special Mention Prize of the Jury for the techniques, methods and careful work implemented in the course of restoration and conservation (Fig. 8).

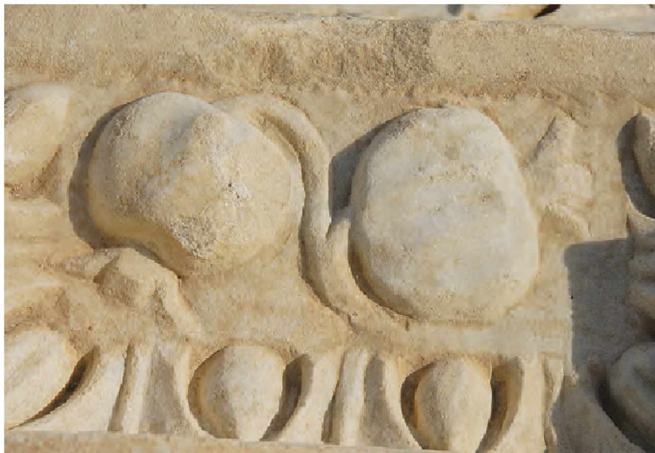
Excavations linked the past to the present at Laodikeia. Above all, reliefs of roosters –the symbol of Denizli– pomegranate, poppy, figs, ears of wheat and aubergines as well as loom weights, dyeing workshop, wool dyes and textile fragments uncovered cast light onto the four-millennia-long history of textiles (Figs. 9-12). These data are of importance for establishing links between the past and today.

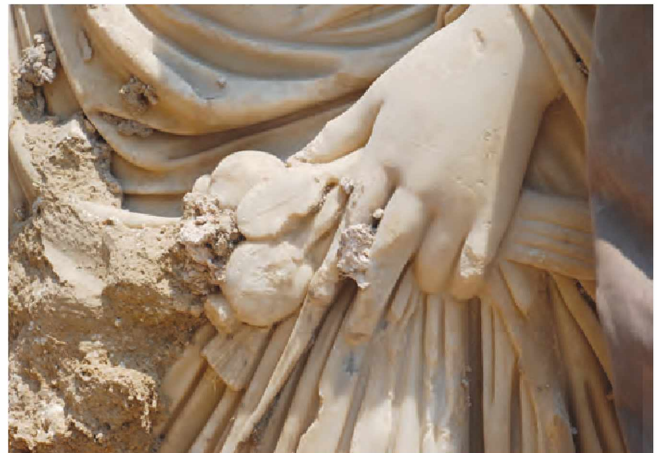
(Fig. 8)

(Fig. 9)

(Fig. 10)

(Fig. 11)

(Fig. 12)

Laodikeia'nın antik dönemde ticarete ulaştığı zenginlik, kentte görkemli ve ince dekorasyonlu birçok anıtsal yapının finansını sağlamıştır. Bölgenin deprem kuşağında olması nedeniyle yapıların duvarlarında traverten bloklar kullanılarak üzerleri değişik ocaklardan getirilen çok renkli mermer plakalarla kaplanmıştır (Fig. 13-16). Ova ortasında Laodikeia'nın kurulduğu alanda traverten ve mermer ocakları yoktur. Bu nedenle Domuz deresi, Thiounta (Gözler), Hierapolis, Tripolis ocakları başta olmak üzere Dokimeion (İscehisar), Aphrodisias gibi mermer ocaklarından malzeme alınmıştır (Fig. 2-3, 17-19). Özellikle uzaktan getirilen ve pahalı malzeme olan mermer bloklar, depremde yapıların yıkılması ya da yıpranması nedeniyle iki, üç, hatta dört kez değişik dönemlerde tekrar düzeltilerek ya da tamir edilerek kullanılmıştır (Fig. 20). Bu nedenle yapıların ince işçilikleri tam olarak bitirilememiştir (Fig. 21).

Mimariye Bağlı Süslemeler: Laodikeia antik kentinde mimariye bağlı olarak yapılan süsleme geleneğini yontu sanatında olduğu gibi Hellenistik Dönem'den MS 6. yy'a kadar kronolojik olarak takip etmek mümkündür. Özellikle yapılarda ele geçirilen yazıtlar bu kronolojinin daha sağlam temeller üzerine oturtulmasını sağlamıştır. Mimariye bağlı süslemeler başlıklar (Dor, İon, Korinth, Kompozit, Figürlü olmak üzere), arşitrav (sofitler, faskia ve taç bezemeleri), frizler (bitkisel, figüratif bezemeli), geison-simalar (konsollar arasında ve alınlarda yer alan kabartmalar), tepe ve kâşe akroterleri (kabartma ve heykeller) olarak sıralanabilir. Kentin zenginliğine bağlı olarak akanthus-kenger, kıvrımlı fillizler, yapraklar, rozetler, palmet, lotus, lesbos ve İon kymationları gibi mimari süslemelerde ince ve titiz işçilikleri görmek mümkündür (Fig. 22-24). Bu yönüyle işçiliklerin güzelliği, detayında Efes ve Roma gibi ana merkezlerle kıyaslanabilir.

(Fig. 13)

(Fig. 14)

(Fig. 15)

(Fig. 16)

(Fig. 17)

(Fig. 18)

[Fig. 19]

[Fig. 20]

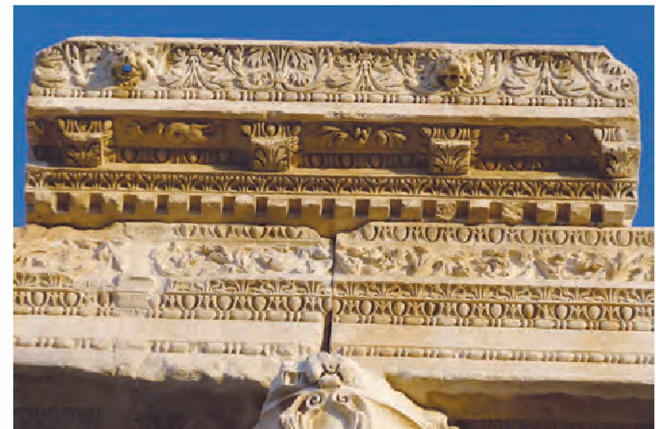
[Fig. 21]

[Fig. 22]

[Fig. 23]

[Fig. 24]

The wealth Laodikeia attained through commerce in antiquity allowed financing of many grandiose monuments with fine decoration. As the city is located on a fault line the walls were built with travertine blocks and faced with colourful marble procured from various quarries (Figs. 13-16). In the middle of the plain where Laodikeia is located are no travertine or marble quarries. Therefore, marble was procured from the quarries at Domuz Deresi, Thiounta (Bözler), Hierapolis and Tripolis above all, followed by those at Dokimeion (Iscehisar) and Aphrodisias (Figs. 2-3, 17-19). As the marble blocks were procured from a distance and were costly, they were reused several times after earthquakes (Fig. 20). Therefore, the fine work of the buildings could not be completed in some instances (Fig. 21).

Architectural Decoration: The architectural decoration at Laodikeia can be tracked chronologically from the Hellenistic period through the sixth century AD, just as is the art of sculpture. Particularly the inscriptions uncovered in the monuments have allowed the establishment of a stronger chronology. The architectural decoration can be categorised under capitals (Doric, Ionic, Corinthian, Composite and Figural), architraves (soffits, fasciae and crown), friezes (floral, figural decors), geison-sima (reliefs between the consoles and frontals), and top and corner acroteria (reliefs or statues). Fine and careful work is noted on the architectural decoration such as acanthus, foliates, leaves, rosettes, palmettes, lotuses, Lesbian and Ionic cymation in accordance with the wealth of the city (Figs. 22-24). Thus, the beauty of the workmanship can be compared to those at the main centres such as Rome and Ephesos.

Takılar: Kentte yapılan kazı çalışmaları sonunda ele geçirilen takılardaki zarif süsleme ve ince işçilik, Laodikeialıların hem zenginliğini hem de hayata bakış açıları ile dinsel inançlarını sembolize etmektedir. Bunlar içinde kadın ve erkeğin hayatlarını birleştiren evlilik sözünü, sonsuza kadar beraber yaşamı ifade eden iki elin tokalaşmasıdır [dexiosis (Fig. 25)], Diğer taraftan altın ve kırmızı akik taşı üzerinde ortada ay tanrıçası Selene ve iki yanında Zeus'un ölümlü güzel kraliçe Leda'dan doğan oğulları olan ve yıldızları sembolize eden Dioskurları (Pollux ve Kastor) at üzerinde gösteren yüzüktür (Fig. 26). Bu yüzüktür Laodikeialıların estetiğe anlam katarak binlerce yıl öncesinden nasıl betimlemeler yaptıklarını günümüzde anlamamızı sağlamaktadır.

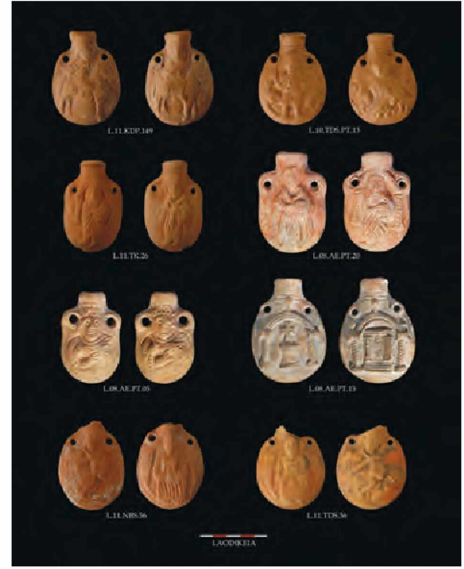
Seramikler: Laodikeia'da yapılan kazı çalışmaları Erken Kalkolitik Dönem'den (MÖ 5500), MS 7. yy başına kadar kesintisiz olarak devam eden bir seramik geleneğinin varlığı tespit edilmiştir (Fig. 27-28). Seramik üretimi lokal ve ithal olmak üzere iki ana grubu oluşturur. Kentte seramik üretimiyle ilgili olarak Tunç ve Hellenistik Dönemlere tarihlenen fırınlar, kandil ve kâse kalıpları, atık seramik çöplüklerinde ele geçen malzemeler ortaya çıkartılmıştır. Kentte üretilen lokal seramikler ayrıca yapılan kil analizleri ve kendine mahsus üretimleriyle de dikkati çekmektedir. Kentte ele geçirilen seramikler depolama, günlük kullanım, dinsel seremoni ve sunum kapları ile mezarlara bırakılan açık ve kapalı kaplar gibi değişik kategorilere ayrılabilir. Özellikle MS 4. yy itibarıyla Hıristiyanlığın serbest bırakılması ve buna bağlı olarak Kentin Anadolu'nun İlk Yedi Kilise'den birine sahip olması yönüyle gelen hacılar için üretilen ampullalar, unguentariumlar ayrı bir yer tutmaktadır. Diğer taraftan yeni Hıristiyanlık inancına bağlı olarak tabaklarda bu dinin sembollerinin (haç, monogram vb.) yoğun yapıldığı tespit edilmiştir (Fig. 29-30).

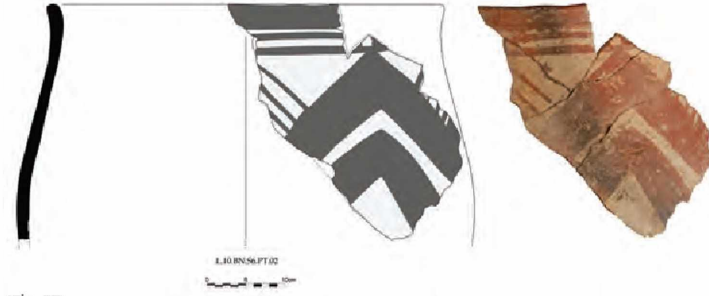
(Fig. 25)

(Fig. 26)

(Fig. 30)

(Fig. 27)

(Fig. 28)

(Fig. 29)

Jewellery: Elegant décor and fine workmanship attested on the pieces of jewellery uncovered in the course of excavations symbolise both the wealth of the Laodikeians and the angles from which they saw the world as well as their religious beliefs. One such example is the handshaking (dexiosis) expressing the life together into infinity, the oath for marriage uniting a man and a woman (Fig. 25). Another example is the golden ring with red agate bezel depicting the moon goddess Selene in the middle flanked by the Dioskuroi, namely Pollux and Kastor, sons of Zeus from the mortal queen Leda, symbolising the stars, riding on horse (Fig. 26). These rings allow us to understand the depictions preferred by the Laodikeians, who added meaning to the aesthetics thousands of years ago.

Pottery: Excavations at Laodikeia have uncovered an uninterrupted tradition of pottery spanning a time period from the Early Chalcolithic period (5500s BC) to the seventh century AD (Figs. 27-28). The pottery uncovered indicate both local production and imports. Kilns dated to the Bronze and Hellenistic ages, lamp and bowl moulds, materials uncovered in the waste pottery dumps all evince local pottery production. Locally produced pottery stands out with the clay analyses and authentic productions. Pottery types uncovered include storage vessels, daily use wares, religious ceremonial and libation vessels, open and closed vessels left as gifts in the graves. Following the Christianity gaining freedom, pilgrims started to visit the city as it was one of the Seven Churches; unguentaria and ampullae produced for the pilgrims occupy an important place. On the other hand, symbols of the new religion such as crosses and monograms were widely used on the plates (Figs. 29-30).

Heykeller ve Kabartmalar: Heykel sanatına geçmeden önce değinilmesi gereken önemli bir nokta ise kentteki hem mimari hem de yontu atölyelerinin varlığını destekleyen ve mermer ihtiyacını karşılayan ocaklardır. Laodikeia'nın mermer ihtiyacının bir kısmını karşılayan Domuz Deresi ocaklarında yapılan araştırmalarda, buradan çıkarılan mermerlerin Laodikeia'daki mimari blok, kabartma ve yontu buluntularıyla benzer olduğu saptanmıştır (Fig. 17). Ayrıca mermer ocağında, kesilerek yarım bırakılmış sütun, lahit taslağı gibi parçalar da tespit edilmiştir (Fig. 18). Diğer taraftan kentin ihtiyacı olan mermerler Tripolis (Yenicikent), Dokimeion (İscehisar) ve Hierapolis yakınlarındaki Frigya ve Thiounta (Gözler) mermer ocaklarından da karşılanmaktaydı (Fig. 2-3, 19). Kazılarda ele geçirilen bir heykel kaidesinde mermerin Dokimeion (ΔΟΚΙΜΕΥΣ) ocaklarından getirildiği yazıtında belirtilmiştir (Fig. 31) olup bu aynı zamanda gezici ustalarında değişik kentlere gelerek eserleri yaptıklarını da göstermektedir. Laodikeia'da ele geçen yontu ve kabartmalarda Klasik, Hellenistik etkiler bariz olmakla birlikte, elbiselerde çizgisel tasarımların ön plana çıktığı, matkabın derin ve geniş kullanımıyla, ışık-gölge etkisinin verildiği görülmektedir. Elbise kıvrımlarındaki derin matkap kullanımında Bergama Sanatı'nın etkileri bulunur. Kazılarda ele geçen kabartma ve heykellerde kaynağı Bergama Barok üslubuna (MÖ 2. yy) dayanan örneklerin bulunması da bunu desteklemektedir (Fig. 32). Roma İmparatorluk Dönemi'nden itibaren ise Laodikeia, Hierapolis ve Aphrodisias arasında bir etkileşimin olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle MS 2.-3. yy'a tarihlenen figürlü başlıklardaki barok betimlemeler benzer görülmektedir. Kazı çalışmalarında açığa çıkarılan buluntuların çoğunluğunu MS 1. yy ile daha çok MS 2.-3. yy'a tarihlenen örnekleri oluşturur. Bunun yanında Laodikeia'nın özellikle bu dönemlerde ekonomik anlamda ulaştığı refah ve bolluk, imar faaliyetleriyle birlikte yontu sanatına da yansımıştır. Bu yansıma farklı ve Laodikeialılara özgü bir sanat anlayışının doğmasını da beraberinde getirmiştir (Fig. 33).

(Fig. 31)

(Fig. 32)

(Fig. 33)

Statues and Reliefs: Presence of quarries supplying the city's demand for marble needs to be noted before telling about the art of sculpture at Laodikeia for they support the presence of workshops for architecture and sculpture. Research at the quarries at Domuz Deresi, which supplied the city's demand in part, showed that the marble quarried there was closely similar to the architectural blocks, reliefs and sculpture uncovered at Laodikeia (Fig. 17). Incomplete columns and sarcophagi were noted at the site (Fig. 18). Other quarries supplying the city's demand for marble were Tripolis (Yenicikent), Dokimeion (İscehisar), Gökdere and Thiounta (Gözler) near Hierapolis (Figs. 2-3, 19). One statue base uncovered bears an inscription indicating its origin as Dokimeion (ΔΟΚΙΜΕΥΣ) quarries (Fig. 31) and this also shows that itinerant masters went to various cities to produce their works.

Sculpture and reliefs uncovered at Laodikeia reflect clear Classical and Hellenistic influence; yet, linear designs of drapes step forth and deep and wide uses of the drill create light-shadow effect. Deep drilling attested in drapes reflect the influence of Pergamene art. That examples resting on Pergamene Baroque style origin (second century BC) is attested on the reliefs and statues uncovered also support this thought (Fig. 32).

Starting with the Roman Imperial period there was an interaction among Laodikeia, Hierapolis and Aphrodisias. Particularly the baroque depictions attested on the figural capitals dated to the second and third centuries AD display similarities. Most of the finds uncovered in the course of excavations are dated to the first, but more to the second-third centuries AD. In addition, the wealth Laodikeia attained in this period is reflected both on the architecture and art of sculpture. This reflection also brought with it a different understanding of art peculiar to the Laodikeians (Fig. 33).

Lykos Vadisi'nin iki önemli merkezi olan Hierapolis ve Laodikeia yontuculuğu karşılaştırıldığında ise hemen hemen benzer üsluplar ve konular göze çarpmaktadır. Bunun da kaynağı Hellenistik Bergama ekolüne dayanmaktadır. Bergama'nın Roma hâkimiyeti altına girmesiyle burada yaşayan sanatçılar, öncelikle Tralleis, Laodikeia ve Hierapolis'e gelmiş olmalıdır. Bu kentlerin zenginliğinden dolayı yontucular, rahat çalışma ortamı ve olanakları bulmuşlardır. Roma İmparatorluk Dönemi eserlerinde özellikle Antoninler Dönemi'nde (MS 2. yy) barak tarzda betimleme tipi sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Aslanları süren Eros betimli lahit parçası buna güzel bir örnektir (Fig. 34).

Erken Roma Dönemi'nden itibaren ise Aphrodisias'ta antik dünyaya hitap eden bir yontuculuk gelişmiştir. Bu yönüyle Aphrodisias, Laodikeia ve Hierapolis kentleri arasındaki etkileşimler eserlere yansımıştır. Aynı vadi içinde yer alan Laodikeia ve Hierapolis yontuculuğunda; elbise kıvrımlarındaki derin matkap işçiliğiyle vurgulanan ışık-gölge etkisinin verilmesi ve yontularda görülen Arkaistik, Klasistik etkiler, ilk göze çarpan benzerliklerdir.

İmparator Caracalla (MS 211-217) Dönemi'ne tarihlenen kent Tykhe'sinde, birçok tanrı-tanrıçanın simgeleri bir arada gösterilmiştir (Fig. 35). Laodikeia'da Tykhe, aynı zamanda Seleukos Kralı II. Antiokhas'un eşi Laodike'i de temsil eder. Bu Laodikeialılara özgü yerel bir kùltürdür. Laodikeia'da farklı toplulukların ve tapınımalarının bir araya getirilmesi düşünülerek, halkın bir kùlt altında toplanması bu şekilde sağlanmıştır. Yerel özelliklerin ağır bastığı kabartmanın betim tipinin, Laodikeia sikkeleri üzerinde de görülmesi yerel atölyeler ve faaliyetleri hakkında bizlere bilgi vermektedir. Tykhe'nin betimlendiği tavan kaseti kabartmasında; başında kenti sembolize eden kale burçları, düzeni haksızlığı ve adaleti sağlamak için olay yerine hızlı intikali sağlayan kanatları, yaşamın devamı olan ve geceyi sembolize eden hilal, sağlığı sembolize eden sağ koluna dolanan yılan, elinde adaletli dağıtımı sağlayan ölçek, sol omzuna dayadığı içinde meyveler olan bölgenin zenginliğini sembolize eden bereket boyunu, hayatın döngüsünü sembolize eden dümen, güzel sanatları sembolize eden Griphon ve Zeus'u sembolize eden kaide üzerinde tünemiş kartal yer alır. Şimdiye kadar yaptığımız çalışmalarda bu kadar çok tanrı-tanrıçanın kent tanrıçası bünyesinde toplandığı eserle karşılaşmamıştır. Bu betim, aynı zamanda Laodikeialılar'ın birleştirici dinsel düşünce ve zekâsını göstermesi bakımından da önemlidir.

2002 yılından bu yana kentte yapılan kazılarda bulunan tüm yontu ve kabartmalar göz önüne alındığında; Hellenistik Dönem'den, Erken Bizans Dönemi'ne (MS 5.-6. yy) kadar faaliyet gösteren yerel atölyenin varlığı ortaya çıkmaktadır. Kazılarda ele geçen Piskopos yontusuna ait baştaki canlı ve enerjik ifade (Fig. 36), Aphrodisias'ta ele geçen Asya Piskoposu Flavius Palmatus yontusu başıyla çok büyük benzerlikler göstermektedir. Laodikeia örneğindeki ifade daha içten ve sıcak bir betimleme anlayışını bizlere göstermektedir. Aynı ince işçilikleri Geç Antik Çağ'a ait yönetici heykellerinde de görmek mümkündür (Fig. 37). MS 4. yy itibarıyla kentte Hıristiyanlığın hakim din olmasına paralel olarak heykellerin başlarına haçlar kazınarak, bunun yanında başlangıç (Α) ve sonu (Ω) ifade eden harfler kazınmıştır (Fig. 38).

Kazılarda ele geçen heykellere genel olarak bakıldığında, yerel atölyelere ait olan bu eserler üzerinde Klasik Dönem'in (MÖ 5. ve 4. yy) etkileri hâkimdir. Kentte özellikle, MÖ 4. yy'in sanat anlayışını iyi bilen ve uygulayan sanatkarların varlığından söz etmek mümkündür (Fig. 39). Her geçen yıl buluntuların çeşitliliği artarak, kaliteli ve ünik eserler açığa çıkarılmaktadır (Fig. 40-41). Hellenistik, Roma ve Erken Bizans Dönemlerinin önemli ve zengin kenti olan Laodikeia'da yontucular rahat çalışma ortamı bulmuşlardır.

(Fig. 34)

(Fig. 35)

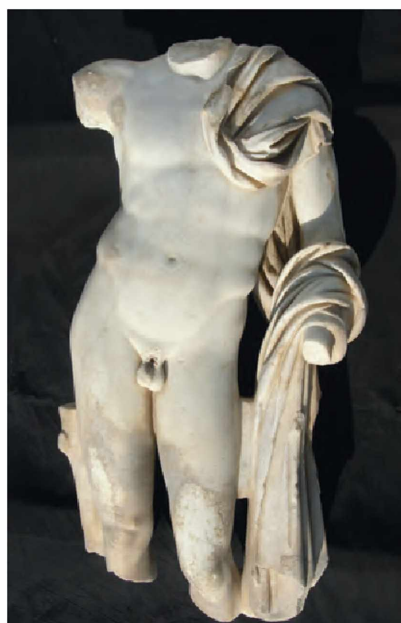
(Fig. 36)

(Fig. 37)

(Fig. 38)

(Fig. 39)

(Fig. 40)

(Fig. 41)

A comparison of the arts of sculpture attested at Hierapolis and Laodikeia, two important centres of the Lykos Valley, reveals similar styles and themes. And this originates from the Hellenistic Pergamene school. When Pergamon came under the Roman rule, the artists there should have moved to Tralleis (Aydın), Laodikeia and Hierapolis for they would have found favourable conditions and opportunities to work in these wealthy cities. Baroque style depictions are frequently encountered on Roman Imperial period works, particularly those of the Antonine era (second century AD). The sarcophagus fragment depicting an Eros riding on lions is a good example for this point (Fig. 34).

Art of sculpture addressing the ancient world appeared at Aphrodisias as of the Early Roman period. In this regard, the interaction among Aphrodisias, Laodikeia and Hierapolis was reflected on the works. In the art of sculpture at Laodikeia and Hierapolis, which are located in the same valley, light-shadow effect rendered by deep drilling in the drapes, and archaistic and classicistic influences attested stand out as the first elements of similarity.

The city's Tyche, which bears the symbols of multiple deities, is dated to the reign of Emperor Caracalla (AD 211-217) (Fig. 35). Tyche of Laodikeia also represents Laodike, wife of Antiochos II; this is a local cult peculiar to the Laodikeians. This is the way how different groups and cults at Laodikeia were brought together, gathering the locals under a single cult. This depiction type with overwhelming local features is also encountered on the coins of Laodikeia and this casts light onto the local workshops and their activities. Tyche figure depicted on the ceiling coffer features turreted headgear representing the city on her head, wings that allowed her reach her destination rapidly to assure order and justice, crescent symbolising the night as the continuation of life, serpent entwining around her right arm representing health, the gauge-bowl facilitating fair share in her hand, the horn of bounty symbolising the richness of the region resting on her left shoulder, rudder/wheel symbolising the cycle of life, griffin symbolising the fine arts, and an eagle perched on the base symbolising Zeus. No other deity bringing together so many other deities in the city goddess has been attested elsewhere in our studies. This depiction is also of importance for it shows the unifying religious thought and intelligence of the Laodikeians.

Taking into consideration all the works of sculpture and reliefs uncovered at Laodikeia since 2002 points to the presence of a local workshop active at the site from the Hellenistic to the Early Byzantine period (fifth-sixth centuries AD). The vivid and energetic expression noted on the head belonging to a bishop (Fig. 36) is closely parallel to the head of Flavius Palmatus, the bishop of Asia, uncovered at Aphrodisias. The Laodikeian example exhibits a more sincere and warm understanding of depiction. Similar fine workmanship is also noted on the statues of magistrates from late antiquity (Fig. 37). Starting in the fourth century AD, with Christianity gaining freedom, statues were engraved with a cross motif on the heads accompanied with an Λ and ω symbolising the beginning and the end (Fig. 38).

An overall look at the works uncovered indicate a dominant influence of the Classical period (fifth-fourth centuries BC) on these local products. It is possible to speak of artists, who knew and implemented the understanding of art in the fourth century BC (Fig. 39). With every passing year the variety of finds increases while unique and high quality works are uncovered (Figs. 40-41). Sculptors found favourable conditions to work at Laodikeia, an important and wealthy city of the Hellenistic, Roman and Early Byzantine periods.

Kültür ve Turizm Değeri: Denizli İli bir sanayi, aynı zamanda turizm ve kültür kentidir. Bu nedenle bölgedeki arkeolojik zenginliklerin ortaya çıkartılması, ayağa kaldırılması ve dünyaya tanıtılması büyük önem taşımaktadır. Denizli sınırları içinde birçok antik kent, höyük yerleşimleri ve mezarlık alanları bulunmaktadır. Pamukkale UNESCO Dünya Kültür Miras Listesi içinde, Laodikeia ise Geçici Dünya Kültür Miras Listesi içinde yer alır. Pamukkale’de yer alan doğal traverten alanlarının güzelliğini kıyaslayacak dünyada başka bir alan daha yoktur. Laodikeia şehrin içinde bu kültür ve turizm güzergahı üzerinde yer almaktadır (Fig. 42-43). Kazılar sonunda Hierapolis antik kentinde 12 Havariden biri olan Aziz Philippus’un kutsal alanı, kilisesi ve mezarı tespit edilmiştir. Ayrıca bu kentte pagan inancında yer altı dünyasına geçişi sağlayan Plutonium kapısı yer alır. Bu yönüyle Laodikeia ve Pamukkale-Hierapolis, dünyanın değişik yerlerinden ziyaretçilerin gelmesi için doğal, termal, arkeolojik, kültürel ve dinsel imkanlar sunmaktadır.

Laodikeia ve Pamukkale-Hierapolis kültür-turizm yolu üzerinde yer alan ve 2017 yılında 7.si Düzenlenen Kömürçüoğlu Uluslararası Taş heykel Kolonisi, bu kültür ve turizm yolu üzerinde Denizli’nin tanıtımına büyük değer katmaktadır. Bu coğrafyada insanlar binlerce yıldır taşa şekil vererek muazzam yapılar, bunlara bağlı süslemeler ve heykeller yapmışlardır. Binlerce yıllık bu geleneğin devamı sanki bu taş heykel kolonisiyle devam etmektedir. Kalıcı olan ürettiğiniz sanat eserleridir. Biz bu coğrafyada antik kentlerden çıkartılan ve hünerli ellerde şekillenen eserlere binlerce yıl sonrasında hayranlıkla bakmaktayız. Bu nedenlerle heykel kolonisinin yapılmasını ve sürekliliğini sağlayan Nihat Kömürçüoğlu ve Kömürçüoğlu Mermere, heykel kolonisine desteklerini eksik etmeyen Denizli Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı’na teşekkür ederiz. Unutmayalım ki sanat, dünyaya kendisini konuşmadan anlatan ve herkes tarafından anlaşılabilen tek evrensel dildir.

(Fig. 42)

(Fig. 43)

Cultural and Touristic Value: In addition to being an industrial city, Denizli is also a city of culture and tourism. Therefore, it is of utmost importance that the archaeological richness of the region is excavated, erected and presented to the world. Within the territory of Denizli Province are numerous ancient cities, mound settlements and necropoleis. Pamukkale is in the UNESCO World Heritage List while Laodikeia is in the Tentative List. Natural travertine cascades of Pamukkale are unparalleled across the world. On the other hand, Laodikeia is located within the city of Denizli, right on this route of culture and tourism (Figs. 42-43). Excavations at Hierapolis have identified the sanctuary, church and tomb of St Philip, one of the twelve apostles. This city also houses the door to Plutonium leading into the underworld. In this regard, Laodikeia and Pamukkale-Hierapolis present the visitors from all over the world with a variety of natural, thermal, archaeological, cultural and religious attractions.

The Kömürçüoğlu International Stone Sculpture Colony, which has been held for the seventh year in a row in 2017, is not only physically located on the Laodikeia and Pamukkale-Hierapolis cultural route but also contributes greatly to publicity of Denizli on this route. People have built grandiose structures and adorned them with decoration and statues shaping the stones in this geography. This millennia-old tradition seems to continue with this stone sculpture colony. What remains behind is the works of art one produces. We watch admiringly the works shaped by skilful hands in the ancient cities millennia later. Therefore, we are grateful to Mr Nihat Kömürçüoğlu and Kömürçüoğlu Marble for realising the colony and to Denizli Metropolitan Municipality for supporting the statue colony. We should remember that art is the only universal language, which speaks out without actually speaking and which can be understood by everybody in the world.

Figür Listesi

1. Lykos Vadisi ve çevresinde yer alan antik kentler/Ancient cities in and around the Lykos Valley
2. Güneybatı Anadolu antik kentleri hattı ve mermer ocakları/Cities of Southwest Anatolia and marble quarries
3. Lykos (Çürüksu) Ovası antik kentleri ve mermer-traverten ocakları/Ancient cities and marble-travertine quarries in the Lykos (Çürüksu) Plain
4. Laodikeia uydu fotoğrafı/Satellite view of Laodikeia
5. Laodikeia Kent planı/City plan of Laodikeia
6. Stadyum (MS 79) ve Güney Hamam-Gymnasium kompleksi (MS 135) ile I. Su Dağıtım Terminali/Stadium (AD 79) and South Baths-Gymnasium Complex (AD 135) and Water Distribution Terminal I
7. Hippodamik (ızgara) kent planlamasında; Suriye Caddesi, Tapınak A, Septimius Severus Nymphaeum, Laodikeia Kilisesi ve arkada Kuzey (Kutsal) Agora/Hippodamic (grid) city layout; Syria Street, Temple A, Septimius Severus Fountain, Laodikeia Church and North (Sacred) Agora in the back
8. 2016 yılında Laodikeia'da yapılan restorasyon-konservasyon uygulamaları sonunda alınan Avrupa Birliği/EUROPA NOSTRA) Jüri Özel Mansiyon ödülü (European Union (EUROPA NOSTRA) Special Mention Prize of the Jury awarded for the conservation-restoration works at Laodikeia in 2016
9. Tapınak A'da konsollu geisonda betimlenen ikili horoz kabartması (MS 2. yy ortaları)/Pair of roosters depicted on geison with console from Temple A (mid-second century AD)
10. S. Severus Anıtsal Çeşmesi'nden konsollu geisonda betimlenen nar kabartmaları (MS 2. yy sonu)/Reliefs of pomegranates on a geison with console from the monumental fountain of S. Severus (end of the second century AD)
11. Merkezi Hamam'dan Tanrıça Ceres (Demeter) tipinde sol elinde haşhaş ve buğday başağı tutan asil kadın heykeli detayı (MS 2. yy)/Noble woman figure holding opium poppy and ear of wheat in her left hand, statue of Goddess Ceres (Demeter) type from Central Baths (second century AD)
12. Kuzey (Kutsal) Agora, Güney Avluda deprem molozları yığını içinde bulunan kumaş parçası ve silke (MS 5. yy) (North (Sacred) Agora, textile fragment and coin uncovered in the earthquake debris in the southern courtyard, fifth century AD)
13. Kuzey (Kutsal) Agora sütunlu galerileri ve arkada Pamukkale/North (Sacred) Agora, colonnaded galleries with Pamukkale in the background
14. Tapınak A (MS 2. yy ortaları)/Temple A (mid-second century AD)
15. Merkezi Agora içinde İmparator S. Severus Anıtsal Çeşmesine ait mermer mimari bloklar (MS 2. yy sonu), arkada Merkezi Hamam/Architectural pieces of marble belonging to the monumental fountain of S. Severus in the Central Agora (end of the second century AD), in the background Central Baths
16. Çok renkli mermer kaplamalar/Polychrome marble veneer
17. Domuz Deresi antik mermer ocakları/Ancient marble quarries at Domuz Deresi
18. Domuz Deresi antik mermer ocağından kabartmalı lahit taslağı/Prototype of sarcophagus with reliefs at the ancient marble quarry of Domuz Deresi
19. Kuzey (Kutsal) Agora'dan Dokimeion (İscehisar)'dan getirilen yazıtlı İon başlık (ΔOKIME), MS 2. yy (North/Sacred) Agora, Ionic capital inscribed (ΔOKIME) from Dokimeion (İscehisar), (second century AD)
20. Kuzey (Kutsal) Agora, Doğu Portik (Sütunlu Galeriler)'ten sütun üzerinde görülen tamiratlar/North (Sacred) Agora, repairs seen on a column in the eastern portico
21. Kuzey (Kutsal) Agora, Merkezi Propylon (Anıtsal Giriş)'den Korinth düzeninde başlıkta görülen işçilik sahneleri (MS 3. yy)/North (Sacred) Agora, stages of workmanship attested on the Corinthian capital from the central portal (third century AD)
22. Kuzey (Kutsal) Agora, Güney Partikten İon başlık detayı (MS 2. yy)/North (Sacred) Agora, detail from Ionic capital in the south portico (second century AD)
23. S. Severus Anıtsal Çeşmesi'nden arşitrav soffiti süslemesi (MS 2. yy sonu)/Fountain of S. Severus, architrave soffit (end of the second century AD)
24. Tapınak A, Batı Partik mermer mimari cephe süslemesi (arşitrav, friz, geison-sima), MS 2. yy ortaları/Temple A, western portico, architectural façade decoration of marble (architrave, frieze, geison-sima) (mid-second century AD)
25. Doğu Bizans Kapısı Kuzey Kule'den tokalaşma kabartmalı altın yüzük (MS 1. yy)/East Byzantine Gate, north tower, gold ring with handshaking depiction in relief (first century AD)
26. Kuzey (Kutsal) Agora, Merkezi Propylon (Anıtsal Giriş)'den altın ve kırmızı akik taşı yüzük; ortada ay tanrıçası Selene ve iki yanında Dioskurlar (Pollux ve Kastor), MS 3. yy/North (Sacred) Agora, gold ring with red agate from the central portal: moon goddess Selene in the middle flanked with Dioskuroi (Pollux and Kastor), third century AD
27. Batı Nekropolü (mezarlık) Prehistorik Kandilinci Yerleşmesi'nden çömlek parçası (MÖ 5500)/Potsherd from the prehistoric settlement at Kandilinci in West Necropolis (5500 BC)
28. Doğu Bizans Kapısı Güney Kule'den aslan avı sahneli kazıma-kabartılı tabak (MS 6. yy)/East Byzantine Gate, south tower, plate with engraved-relief lion hunt scene (sixth century AD)
29. Kuzeydoğu Nekropolü'nden (mezarlık) ölü yemeği pişirilen çömlek (MS 1. yy)/Northeast Necropolis, pot for cooking funeral meal (first century AD)
30. Kente gelen Hıristiyan hacılara verilen üzeri aziz kabartmalı ve içinde kutsal yağ yer alan ampullalar (minyatür şişeler), MS 5. yy/Ampullae (miniature bottles) for sacred oil given to Christian pilgrims visiting the city and decorated with saint figures in relief (fifth century AD)
31. Tapınak A Suriye Caddesi (güney) Partiiğinden yazıtlı heykel kaldesi (ΔOKIMEYΣ), MÖ 2. yy/Temple A, southern portico on the Syria Street side, inscribed statue base (ΔOKIMEYΣ), (second century BC)
32. Kuzey Nekropolü'nden (mezarlık) Akilleus-Penthesileia kabartması (MÖ 2. yy)/Achilleus-Penthesileia relief from the North Necropolis (second century BC)
33. S. Severus Anıtsal Çeşmesi önünden kabartmalı friz bloğu (MS 2. yy)/Fountain of S. Severus, frieze block with reliefs (second century AD)
34. S. Severus Anıtsal Çeşmesi'nden kabartmalı blok; aslanları süren Eros (MS 2. yy) (Fountain of S. Severus, block with reliefs: Eros riding lions, second century AD)
35. Kuzey (Kutsal) Agora, Merkezi Propylon (Anıtsal Giriş)'den kabartmalı tavan kaseti; kent tanrıçası Tyche (MS 3. yy)/North (Sacred) Agora, ceiling coffer with relief from the central portal; city goddess Tyche (third century AD)
36. Piskopos Palmatus heykeli başı (MS 5. yy sonu)/Head of the statue of Bishop Palmatus (end of the fifth century AD)
37. Stadyum Caddesi Atriumlu Yönetici Binası'ndan yönetici heykeli (MS 5. yy)/Statue of a magistrate from the Magistrate's Building with Atrium in the Stadium Street (fifth century AD)
38. A Evi'nden yüzü kazınarak haçlı khristogram yapılan sakallı erkek başı/Bearded male head from House A, face chiselled off and engraved with a staurogram (Christogram) with cross on the face
39. Tapınak A'dan Hermes Andros tipinde İmparator heykeli (MS 3. yy)/Temple A, emperor statue of Hermes Andros type (third century AD)
40. Kuzey Tiyatro'dan Erkek heykeli başı (Geç Hellenistik-MS 1. yy başı)/North Theatre, head of a male statue (Late Hellenistic - early first century AD)
41. S. Severus Anıtsal Çeşmesi'nden aslan heykeli (MS 2. yy sonu)/Fountain of S. Severus, lion statue (end of the second century AD)
42. Suriye Caddesi (Syria Street)
43. Kuzey (Kutsal) Agora, Doğu Portik (sütunlu galeri)/North (Sacred) Agora, east portico